

GEDICHTEN
VAN
JEHOEDA HALEVI
VERTAALD EN INGELEID
DOOR
S. PINKHOF

AMSTERDAM 1929
MENNO HERTZBERGER

INHOUD

Inleiding.	5
Maar nu	17
Lente in Spanje	18
Haar kleeren	19
Haar oogen?	20
Dagen en nachten	21
Grafschrift voor Abraham ibn Ezra	22
Geslagenheid	23
De dagen	24
Eenzaam	25
Uit den droom	26
Waar?	27
De gevangen ziel	29
Smeekebed bij nacht	30
Terugkeer	32
Ver af	35
Luiaard	36
Gij slapende	37
Wat zijn wij?	38
Tsion, ge vraágt toch....	39
De greep der zee	42
Storm	43
Kalme nacht op zee	47
Het strand	48

TER INLEIDING

DFSCHOON vooral diegenen onder de lezers, die tot Jehoeda Halevi's volk behooren, zijn naam weleens hebben vernomen, is het mij toch gebleken, dat deze dichterfiguur nog moet worden „ingeleid”.

Langs den weg der Joodsche liturgie ontmoet men enkele van zijn scheppingen. Voor wie aanleiding of gelegenheid miste, zich op dien weg te begeven, is het misschien Heinrich Heine geweest, die den dichter onder zijn aandacht heeft gebracht. Wie Heine's „Hebräische Melodien” heeft gelezen, kon zich reeds verheugen dat Heine, door zijn bewondering voor den grooten Hebreewschen voorganger, het beeld heeft gevonden voor den glans van het kunstenaarschap:

Als der Schöpfer sie erschaffen,
Diese Seele, selbstzufrieden

Küsste Er die schöne Seele,
Und des Kusses holder Nachklang
Bebt in jedem Lied des Dichters,
Das geweiht durch diese Gnade!

Aanstands zullen wij zien dat niet alleen bewondering, doch ook een zekere zielsverwantschap, Heine in den ban van Jehoeda Halevi heeft getrokken. Het doet niet ter zake of Heine al dan niet genoeg Hebreewsch heeft gekend, om het oorspronkelijke te lezen: Hij kende die taal voldoende om er de stemming van te ondergaan en beschikte in zijn vriendenkring over Hebraïsten van groote geleerdheid en litteraire ontwikkeling. Heine begreep Jehoeda Halevi, niet alleen zijn woorden, doch vooral zijn bezieling: Liefde, bij beurten getrokken naar het tijdelijke en naar

het eeuwige — worstelende in den greep dan van de persoon, dan van de menschheid. En ook Heine was vol van de tragiek van zijn ras, en wist dat hij in het drama mee betrokken was.

Hij klaagt er over, dat Jehoeda Halevi en diens groote tijdgenooten, zooals Salomo ibn Gabirol, bij het literair verwende publiek onbekend zijn, en maakt hiervan feitelijk een verwijt aan de Joden onder dat publiek, die immers hun eigen poëzie minder goed kennen dan die van anderen.

Met verwijt wil ik mij nu niet bezighouden. Mijn niets Joodsche lezers zouden er onverschillig voor mogen zijn. Maar willen deze mij toch toestaan, even iets aan te roeren dat den Joodschen lezer aangaat? Het is dit: Er is thans wel een verlangen naar beter kennen van hen, die tijdens de ballingschap het Hebreeuwsch in leven hebben gehouden, zijn kracht hebben aangewakkerd, zijn glans gezuiverd. Die belangstelling is eigenlijk dankbaarheid. Want het wordt duidelijk beseft, dat deze figuren hebben mogelijk gemaakt wat wij thans zien: Een Hebreeuwsch, dat weer de levende taal van een levend volk wordt. Ook aan die dankbare belangstelling heb ik tegemoet willen komen toen ik besloot, de vertaling van eenige gedichten van Jehoeda Halevi uit te geven en deze weinige woorden van inleiding te schrijven.

Doch daarnaast wist ik, dat Jehoeda Halevi meer bes teekent dan alleen, de hoogste handhaver van het Hebreeuwsch in de ballingschap te zijn geweest: Ieder, die de schoone waarheid zoekt, heeft recht op zijn woorden!

Onbevoegd ben ik, een wetenschappelijke literatuurhistorische uiteenzetting te geven van den dichter en zijn tijd. Bovendien zou iets dergelijks niet overeenkomen met de bedoeling van deze uitgave: Een bescheiden, hartelijk gemeente dienst te bewijzen aan de schoonheid.

De onmisbare gegevens omtrent leven en

omgeving van den dichter, welke thans volgen, zijn dus in de eerste plaats niet het resultaat van wetenschappelijk werk mijnerzijds, ten tweede zijn zij zeer beknopt. Wie meer wil weten zij verwezen naar: Graetz, Geschichte der Juden, Deel IV, Hoofdstuk 6 of: Dubnow (moderner), Die Weltgeschichte des jüdischen Volkes, Deel IV, Par. 44, 46 en 60.

(Aboelhassan) Jehoeda Halevi werd geboren ongeveer in 1085 en bereikte den leeftijd van bijna 60 jaar. Zijn geboorteplaats lag in het destijds reeds Christelijke deel van Spanje, doch op vrij jongen leeftijd verhuisde hij naar Zuid-Spanje, waar de Mooren hun rijk hadden. Te Lucena bezocht hij de beroemde Talmoed-Leerschool van den geleerden Alfassi, en te Granada (in zijn gedichten steeds „Rimon” genoemd, het Hebreeuwsche woord voor granaatappel) kwam hij in aanraking met de familie Ibn Ezra, die men een tijdens eenige geslachten bloeiende erfelijke dynastie zou kunnen noemen op het gebied van Joodsche wetenschap en kunst.

Reeds jong dichtte hij, en uit zijn jeugd zijn waarschijnlijk de vele liederen die het leven van den bepaald opgewekten kant beschouwen. Later, wanneer hij vaak den grooten ernst van het leven voor oogen heeft, blijkt hij toch het schoone en het genietelijke van dit leven niet te verachten.

Uit zijn huwelijk werd een dochter geboren. Zijn naam is dus niet door zoons verder gedragen, alleen door zijn werken.

Zooals in dien tijd de ontwikkelingsgang van een begaafden jongen man meebracht, verdiepte hij zich niet alleen in de studie van het Hebreeuwsch en van de Talmoedische en filosofische wetenschappen, doch legde hij zich

ook toe op de geneeskunde en de natuurkunde — takken van wetenschap, die toen in de gebieden der Arabische beschaving op hooger peil waren dan in het overige Europa.

De geneeskunde heeft hij als beroep uitgeoefend, en dit heeft ook sporen nagelaten in zijn filosofische proza=werk „Coezari” waarover later. Met treffend psychologisch inzicht schetst hij bijv. de toenemende moree=ellende van den kluizenaar=asceet. Op middelbaren leef=tijd schijnt hij een drukke practijk te hebben gehad te Tol=ledo, dus weder in het Christelijke gedeelte van Spanje.

Op rijperen ouderdom schreef hij zijn groote, filosofische werk „Coezari”, in den vorm van een dialoog, die het gesprek voorstelt tusschen den koning van het rijk der Chazaren in Zuid=Rusland, en een Joodschen wijze.

Het is hier niet de plaats om den inhoud van „Coezari” uitvoerig te behandelen. Ook in een geschrift van mijn hand („Naar uw jeugd van vroeger”, uitg. van Dishoeck, Bussum, 1923) zal de belangstellende meer bijzondere heden kunnen vinden. In het kort wil ik vermelden, dat Jehoeda Halevi op twee gebieden het volle licht laat schij=nen: Aan den eenen kant openbaring en intuïtie, dus het geschonken inzicht, en dat zoowel collectief (de openbaring aan het geheele Joodsche volk) als individueel (bijv. aan de Profeten). En daartegenover: vrije wil en plicht tot de daad. Den wil beschouwt hij niet als alzijdig vrij, maar voortdu=rend voor de keus tusschen ja en neen gesteld.

De hoogste keus van dien aard is deze: Of men wil stre=ven, d.i. wil medewerken aan een opwaartsche evolutie, ja of neen. Zijn eigen antwoord luidt: „Het verkiezen van het streven is plicht.” Wanneer hij, evenals zoovele wijs=geeren in de Middeleeuwen, sterken nadruk legt op het gewenschte van een beheerscht leven, dan beteekent dat bij hem volstrekt niet een i d e e a l, of een Godgevallig=heid=op=zichzelf, maar alleen een m i d d e l om te be=schikken over voldoende kracht voor een opwaartsche

evolutie, of, in zijn eigen woorden: om een graad te bereiken, hooger dan de tegenwoordige.

Het voorgaande toepassende op zijn volk, beschouwt hij het Joodsche volk als bestemd, ook in de toekomst een groote rol te spelen in het geestelijke leven van de menscheid; mits het krachtig en gezond blijft door vroomheid en trouw aan zijn wetten. Toch is hij daarbij van meening dat die kracht en die concentratie in de verspreiding al te zeer zullen lijden, en pas goed mogelijk zullen blijken bij een materieele concentratie in het Joodsche land. Hij ontwikkelt dan ook een duidelijk Tsionisme, waarmede hij in zijn tijd en voor lange eeuwen daarna geheel en al origineel is. Herhaaldelijk wijst hij er op dat de Joodsche gebeden vol zijn van Tsionsverlangen, maar voor hem ontbreekt er veel aan het „verkiezen van het streven” als er niet wordt getracht, van dit verlangen practijk te maken.

Ook in het wijsgeerige „Coezari” voelen wij bijna steeds dat er een dichter aan het woord is: Telkens ontmoeten wij prachtige beelden; treft het ons, hoe weidsch de weergave der ideeën is. Hem is het mogelijk, de profeten als visioenairs te doorgronden, en zijn inzicht in de historie van zijn volk brengt hij onder tragisch-geweldige woorden. Bovenal: Hij is heftig en liefdevol persoonlijk betrokken bij zijn onderwerp. Moet er bepaald worden gerangschikt dan is Jehoeda Halevi's plaats bij de groote dichter-philosofen, bij wie de beide eigenschappen, die deze naam aanduidt, niet toevallig maar als éénheid samengaan.

En als éénheid gaan samen Jehoeda Halevi's geestelijke grootheid en zijn leven. Hij trok de zware consequentie van zijn beschouwing en ondernam, ouder geworden, de in die tijden zeer langdurige en gevaarlijke reis naar Palestina. In Spanje had hij het goed, iedereen eerde hem en iedereen raadde hem de tocht af. Maar hij verkoos te

streven. Door tegenwind opgehouden, landde hij eerst in Egypte, waar hij eenigen tijd verblijf hield en waar zich herhaalde wat in Spanje was gebeurd: Elkeen trachtte hem terug te houden van zijn plan. Doch na eenige maanden vertrok hij naar het verwilderde, gevaarlijke Palestina, waar de kruisvaarders heer en meester waren. De bewijzen bestaan, dat hij er ook is aangekomen en verblijf heeft gehouden, doch verder ontbreken dan opeens alle gegevens omtrent zijn lot.

De Joodsche volkslegende verheerlijkt zijn levens-eind zóó: Jehoeda Halevi kwam aan in Jerusalem, stond voor de bouwvallen van den tempel. Met eigen oogen zag hij nu de vernedering van de plaats, die het heiligdom van zijn volk, die het gewijde Midden-der-Wereld is. Zijn ontroering brak zich geweldig baan in den zang: „Tsion, ge vraagt toch?” En toen hij dien tot het einde toe had uitgeroepen, en gebroken ineengehurkt zat, snelde een ridder aan — het paard vermorzelde den dichter onder zijn hoeven.

Zijn kunst. Veel van hetgeen in deze korte levensbeschrijving en weergave der levensbeschouwing van Jehoeda Halevi staat, is terug te vinden in zijn gedichten, ook in de nu uitgegeven vertaalde fragmenten. Slechts enkele daarvan zal ik daarom nog behoeven te voorzien van korte opmerkingen. Toch lijkt het mij de moeite te loonen, zijn dichtwerk nader te beschouwen, misschien juist die gedeelten, waar ik slechts weinig aan kon ontleenen voor de bloemlezing.

In de eerste plaats zijn gelegenheidsgedichten. Men pleegt, bij ons vooral sedert de beweging van Tachtig, met groote minachting neer te zien op gelegenheidspoëzie en ik moet zeggen, dat het ook mij moeilijk valt, haar als een uiting van kunst te voelen. Wij moeten er evenwel voor oppassen, kunst te beschouwen als gebonden aan bepaalde aesthetische begrippen. Steeds is

het juister, de uitingen die een groot kunstenaar zelf niet beneden zijn kunstenaarschap achtte, althans met eerbied te benaderen; deze te beschouwen in het licht van de persoonlijkheid, die ze voortbracht, en van den tijd, waarin ze ontstonden.

Een voorbeeld: Er bestaat voor Nederland wel degelijk aanleiding voor uitgaven van de volledige werken van Vondel, en toch is een belangrijk gedeelte daarvan gelegenheidspoëzie. Niet zonder reden noem ik hier Vondel, want dat hij zoowel als Jehoeda Halevi zich „te buiten gaan” aan gelegenheidsgedichten, heeft een meer dan toevallige oorzaak. Vondel vertegenwoordigt in de Nederlandsche letteren het hoogtepunt van de Renaissance. Jehoeda Halevi vertegenwoordigt het hoogtepunt van een der culturen, die de voedingsbronnen der Renaissance waren. Wie zich in zijn werken verdiept, leert zoo goed begrijpen dat, moge de latere Reformatie een origineele, Midden- en Noord-Europeesche revolutie zijn geweest, — de Renaissance een overplanting was, een gaarne aanvaarde import in het middeleeuwsche Europa, van al datgene, wat in andere gebieden van sterke, vrije en opgewekte beschaving al aanwezig was. De Moorsch-Joodsche samenleving in Zuid-Spanje was één der bloeiende gedeelten van zulk een beschavingsgebied, was een provincie te noemen van het groote cultuurrijk, van waar uit de kruisvaarders voor het eerst dat „andere” in het strenge Europa binnenbrachten. En Jehoeda Halevi was een tijdgenoot van de kruistochten.

Gelegenheidspoëzie illustreert als niets anders het tijdperk, waarin de kunstenaar leefde en laat tevens zien, wat zijn tijdgenooten van hem verwachtten. En wat leeren wij dan omtrent de omgeving van Jehoeda Halevi? Er leefde een prachtlievend, kunstminnend geslacht, dat zich vrij bewoog op alle gebieden van wijsheid en schoonheid. De dichter had eenerzijds iets van zijn vrijheid ingeboet doordat de rijkdom zich, als vanzelf, tot beschermmer der kunst

had opgeworpen. Doch hij genoot ook grootere vrijheid, want ieder wilde zijn woord op elk gebied hooren. Geen streng consequente „bewegingen” of litteratoren=clubs hadden hun wetten geproclameerd omtrent de grenzen van wat „des dichters” is.

Zeker had ook Jehoeda Halevi (evenals de groote kunstenaars der Renaissance) zijn normen van kunst. Deze betroffen echter meer de zuiverheid van inspiratie en uiting; minder de onderwerpen, de gebieden van belangstelling.

Zooals gezegd: Uit de gelegenheidsgedichten heb ik maar weinig in dezen bundel overgenomen. Ik heb er vele gevonden die de groote gebeurtenissen in het leven bezingen: Liederen ter eere van bruidegom en bruid, klaagzangen, grafschriften. Ook eenige die verband houden met het (Joodsche) gemeenteleven. En daarnaast vele, die een aardig woord wijden aan een aardigheid. Hij geeft een mooie schaal ten geschenke voor een bruilofts=disch en stuurt er een paar woorden bij. Hij ontvangt fijn fruit en dankt met een gedichtje. Misschien nog naiever lijkt het, dat hij berijmde raadsels schrijft. In het algemeen is datgene, wat ons inderdaad minder gelukt voorkomt doordat de groote inspiratie wel moest ontbreken, eerder te precieus te noemen dan te gemakkelijk, te goedkoop (zooals bij Vondel in dergelijke gevallen). Jehoeda Halevi houdt ook veel van woordspelingen. Dit is echter iets dat de Nederlander eenvoudig moet leeren aanvaarden bij alle Zuidelijke volken, ook tegenwoordig nog.

Men zou er zich ook aan moeten wennen, hoe hevig, bijna zwoel de dichter uitdrukking geeft aan zijn gevoelens tegenover vrienden. Doch de verklaring daarvan behoeft niet diepzinniger, niet meer psychologisch te zijn dan: 's Lands wijs, 's lands eer.

Vele brieven heeft hij in dichtvorm geschreven, en daarvan heb ik enkele fragmenten vertaald. Juist deze

mogen als waarschuwing dienen om voorzichtig te zijn met het veroordeelen van een kunstvorm, die zoo weinig geïnspireerd lijkt.

Uit Jehoeda Halevi's minneliederen heb ik hier en daar iets overgenomen. Ze zijn warm als de Andalusische lucht, vol zonnebrand of maanlicht-droomen. Soms zijn ze een en al elementaire vreugde van den minnaar, om de schoonheid en de liefde van zijn geliefde. Soms brengt de wrange smart den teleurgestelde tot een ironie, waarin de liefde en de bewondering voor het meisje toch niet tot zwijgen kan worden gebracht. Is het niet merkwaardig dat er liedjes bij zijn, die rechtstreeks Heine's „Junge Leiden" konden hebben geïnspireerd? Al weten wij dan, dat Heine voor zijn „Leiden" wel een eigen reden had, en eerst later (in zijn Berlijnschen tijd) met de Spaansch-Joodsche literatuur kennis maakte.

En zoo naderen wij meer Jehoeda Halevi's groote kunst. Ik had mij voorgenomen, deze zoo goed mogelijk te laten spreken in de vertaling, en dus met slechts weinig woorden in te leiden.

De verzamelaars hebben haar achteraf gaarne ingedeeld in religieuze en algemeene lyriek. De dichter heeft geen „Middellandsche Zee-cyclus" gemaakt, of geen „Boek der Wij-Zangen", al kunnen wij die thans uit zijn werk samenstellen. Alles ontstond bij gedeelten, in den loop van zijn bewogen leven. En mocht gij de behoefte hebben, u bij het lezen van een mooi gedicht iets concreets voor te stellen, dan doet ge misschien het beste, te denken aan wat ik hierboven in het kort schetste als zijn levensloop en wereldbeschouwing. Ook zijn wereldbeschouwing was iets concreets, want hij maakte haar in zijn leven wààr. En zijn persoonlijkheid was zoo alzijdig gevoelig en toch zóó vol wilskracht, dat hij kon ervaren en tegelijk vertolken: De groote tragiek en de blijde grootheid van

zijn volk, — de geweldigheid en het gulle geschenk der natuur, — de verscheurende raadsels en de gedragen zekerheid van zijn eigen wezen.

Taal en vertaling. De taal der poëzie van Jehoeda Halevi is het Hebreeuwsch en zijn omgangstaal was het Arabisch. Men kan er verwonderd over zijn dat hij voor zijn hoogste uitingen niet die taal gebruikte, welke hem het meest vertrouwd was, maar dit was toch het geval. En er is trouwens wel eenige verklaring voor te vinden.

Het algemeene beschavingspeil was bij Mooren en Joden in Zuid-Spanje hoog. Maar daarenboven hadden de Joden er een zoo intensieve eigen Joodsche cultuur, als sinds dien tijd misschien nergens meer is voorgekomen. Bijna ieder, die op den voorgrond trad, was tegelijk Joodsch geleerde. Men stelle zich dit anders voor dan bijv. de groote Joodsche geleerdheid, die tijdens de middeleeuwen in de Rijnstreken werd aangetroffen. Dáár, tusschen Keulen en Worms, werd de Joodsche cultuur voor het grootste gedeelte gedragen door de Rabbijnen en Leiders van leerscholen, door theologen ex officio. Ook in Spanje ontplooiden die hun werkzaamheid, maar evenzeer geleerd en van Joodschen geest doordrongen waren de ministers (vóór allen Samuel ibn Nagdela, een vriend van Jehoeda Halevi), de aanzienlijke financiers, reeders, artsen, kunstenaars enz. Men kende den Talmoed en velen hielden zich sterk met den Bijbel bezig, kwamen dagelijks aan de bron van zuiver en gedragen Hebreeuwsch en van groote, eenvoudige gedachten. Zij versierden, naar de algemeene gewoonte in de Middeleeuwen, hun gedichten met bijbelcitaten. Ook Jehoeda Halevi deed dat, hoewel veel minder vaak dan de anderen. Want het merkwaardige blijft, dat hij het Hebreeuwsch zóó volkomen in zijn macht had, dat hij het kon opvoeren tot „een graad hooger dan de tegen-

woordige". Hij had een wel verfiynd, maar bewegelijk en innerlijk gloeiend taal-eigen.

Hij zelf was er niet zeer tevreden mee. In zijn boek „Coezari" klaagt hij ergens dat het Hebreeuwsch, door den ondergang van de Joodsche samenleving, den eigen natuurlijken bouw en groei heeft verloren, en dat wie thans die taal gebruikt, haar geweld aandoet, door er de wetten van andere talen op toe te passen.

Natuurlijk ligt hier wel waarheid in. Jehoeda Halevi laat zijn gedichten rijmen en aan een min of meer vast rythme gehoorzamen. Iets, wat aan den Bijbel, ook in de dichterlijke gedeelten, geheel vreemd is: Daar is hoogstens een sterk aansprekend en snel wisselend plastisch rythme te vinden, dat met de emotie verschijnt en verdwijnt.

Niet overal gebruikt Jehoeda Halevi die vaste rhythmiek die ons begrijpelijk is. Vaak past hij Arabische vers-wetten toe, waarvan de rhythmiek waarschijnlijk beter tot haar recht komt in het Arabisch. Doch dan lijkt het wel eens of hij die wetten alleen bij wijze van tucht voor zichzelf heeft gebruikt, en er desondanks een onafhankelijke, eigen stemming uitende cadans te hooren is.

Als bron voor mijn vertaling uit het Hebreeuwsch heb ik gebruikt de uitgave „Diwan des Jehuda Halevi", verzameld uit de handschriften en toegelicht door Dr. H. Brody, uitgegeven vanwege het genootschap Mekitse Nirdamim te Berlijn. Bij elk gedicht heb ik de plaats aangegeven, waar het in die uitgave te vinden is.

Waardoor heb ik mij den weg laten wijzen bij het vers-talen?

In de eerste plaats door de overweging, dat ook in het oorspronkelijke, de dichter ons meer schoonheid van uitspraak, stemming en idee geeft, dan taalschoonheid in engeren zin, hoe groot die laatste op zichzelf ook moge zijn. Ik wist dus, dat de schoonheid van den inhoud

nooit mocht lijden door een poging, om taal schoonheid (dus Nederlandsche) als hoofddoel der vertaling te stellen.

En kennende het verschil tusschen toen en nu, tusschen Oost en West (Zuid=Spanje behoorde toen tot het Oosten), tusschen de korte, heetgeconcentreerde Hebreeuwsche taal, zwaar van inhoud, — en het rustige, breede, meer woorden gebruikende Nederlandsch, besloot ik: geen rijm toe te passen; en in de meeste gevallen slechts een rythme te gebruiken dat de stemming méé kan opwekken, zooals in het oorspronkelijke het geval was.

Trouwens, eenige in de laatste jaren verschenen fragmentarische vertalingen in het Duitsch hadden mij bewezen, dat de vertalers een misgreep hadden gedaan door rijm en moderne Duitsche rhythmië toe te passen. Er ontstond dan wel iets van schoonheid, maar er bleef weinig van Jehoeda Halevi over.

Dit dus over mijn poging. En mocht iemand in staat blijken, Jehoeda Halevi in het Nederlandsch te vertalen zonder hem onrecht aan te doen, en daarbij toch aan de werkelijk Nederlandsche dichtvormen hun volle maat toe te bedeelen . . . dan behoud ik de voldoening, geslagen te zijn in een edel toernooi, voor de eer van een der verhevenste onzer vorsten.

MAAR NU

IJ 't bronwater komende, hebt gij gesproken:
Ach, zoetjes als Shiloachs beek vloeit het voort.
Maar wāt doet ge nū? Want het werd als 't geweld
Der Jordaān, neen, der zee, neen, der waatren van
Noach!

(Fragment van een brief)

In zijn goudgele velden met witte omzooming
Is 't land als een meisje,
Dat teeder geniet van haar eigen kleedij,
Elken dag in anders geborduurd gewaad,
En ook allen rondom gul met sierlijkheid dekkend.
Zóó, van dag op dag, verandert het zijn bloemen=oogen,
Van smaragd tot robijn, van robijn tot diamant,
Soms wordt het wit, soms groen, en dan weer rood.
Nu lijkt het een meisje in haar fierheid, kussend haar
geliefde!
Zóó mooi zijn de bloemen, dat ik 't land moet verdenken,
Gods sterren te hebben gestolen.

18

HAAR KLEEREN

FRA wascht er haar kleeren in 't nat
Mijner tranen, en spreidt ze te drogen
In 't zonlicht van haar glans.
Zij gaat niet halen het water der bronnen
Nu mijn oogen er zijn. En zij vráágt niet
De zon: Zij heeft haar pracht.

HAAR OOGEN?

OEN ik hem liefkoosde, tegen mij aan,
En hij zichzelf in mijn oog zag weerspiegeld,
Heeft hij als razend mijn oogen gekust:
Zijn eigen beeld kuste hij, niet mijne oogen!

Minneliederen. No. 13.

DAGEN EN NACHTEN

(Fragmenten van een brief)

DIT, dit zijn der wereld dagen en haar nachten!
Laat zij u niet verleiden door haar ijdelheden.
Zij is niet eerlijk in haar fijne tooi,
Wanneer voor haar de dauwmist draden spint,
Als bloesemtrossen haar borduursels zijn,
Fijn goud, in schitterlijnen langs haar kleet!
Haar wang draagt nog een traan der morgenwolk
Die haar heeft opgezocht en bij haar weende.

Bij avond ademt zij een lucht van vreugden,
't Gaat door haar woud als een geklap van handen,
Een blijde handslag, want de vrienden kwamen
Opslaan hun tenten tusschen hare tenten.
Den minnezieken zendt zij geuren,
Opdat de liefde en haar wapens hen niet velle.
Zoo laaft zij hun de ziel.

GRAFSCHRIFT VOOR ABRAHAM IBN EZRA

ETEN de tranen dan, wie ze vergoot?
Weten de harten, waardoor ze ontsteld zijn?
Door licht's ondergang tusschen kluiten van
aarde!

Maar de aardkluiten weten niet, wat ze nu
bergen:

Zij bergen een vorst, groot, eenvoudig en goed,
God vreezend, een man van begrijpen, een wijze.

GESLAGENHEID

E vroegen mij: Vreest ge de boosheid der tijden?
Ik antwoordde: Neen, noch verblijdt mij haar gunst.
Al hare verschrikkingen bracht zij in éénen
Toen 't ontrouwe lichaam mijn vriend begaf.
Mijn vreugde werd met hem begraven, alsof zij
In aarde veranderd rondom hem wou zijn.
Zeg maar tot den tijd: Hij mag doen, naar hij zin heeft,
Doen gloeien, of dooven, zijn schroeienden straal.
Ik kan niet meer vreezen na dit, en hij zal mij,
Vertroetelend, toch niet meer blij kunnen zien!

DE DAGEN

(Fragment van een brief.)

NIET de wolken zijn het, die braken:
Het zijn mijn twee oogen, die druppen.
Zoek mij op, vóór ze in kommervuur zijn ver-
brand,
Troost mij snel, vóór ze zinken in 't diepe gewezen.

Zouden zij 't zien, die deden verbranden mijn hart,
Zij spraken: Een brandstapel voedt toch geen bronnen?!
Een deel maar van mijn pijn te ervaren — is ontzetting.
God, toets hen daarmee niet, laat hun 't niet kennen!

Een schuld heb 'k aan de dagen, die me ontnamen
Het lijf, maar scholden de ziel nog niet kwijt.
En ik beweene mijn leeftijd, of mijn jeugd, of mijn dwalen:
Om deze drie beven de wanden van 't hart.

De dagen, wij denken dat ze eeuwig zijn, maar zij —
Geluidloos trekken zij verder, zonder één stillestand.
Wij zijn 't, die veranderen, maar 't niet begrijpen
Als zeevaarders die dachten stil te liggen
Maar weggetrokken zijn.

Wij trekken door de dagen als eendroom. Maar in n diedroom
Trekken de dagen en zwerven over de landen.
Wie spraken van scheiden, vinden het pad naar elkander.
Wie spraken van samenkomst, zwaaiden als dronken uit-
éénen.

Liederen van Vriendschap en Vereering. No. 78.

Graetz vermeldt dezen brief, die vermoedelijk in Palestina geschreven is, en is vóór alles onder den indruk van het ontmoedigende verdriet van zulk een man, als Jehoea Halevi was. Doch een dichter, die zijn kommer zulk een uitdrukking weet te geven, is niet gebroken.

EENZAAM

(Fragment van een brief)

MIJN eigen geest ben ik tot last,
Hoekunnen vreemd dan mijn moeitendragen?
Weg trok mijn heerlijkheid: Zij zag
Hoe dof mijn oog was, dor mijn lijf.
Mijn vrienden vluchtten voor mijn duister
Nadat zich volkren richtten naar mijn licht!
Dit heb ik van mijn liefde voor mijn vrienden.
Wie heeft bij hen mijn geur in stank veranderd?
Mijn naasten, ja mijn broeders zijn me ontrouw
En lieten ondergaan mijn roem in ballingschap.
Als ik, na hun vertrek, nog leef, is 't niet
Omdat ik 't wensch: Het is ondanks mijzelve.
Nu woon ik eenzaam tusschen jonge vlegels,
Die lachen om mijn bitterheid in 't spreken!

UIT DEN DROOM

AAL neer, wolk van dauw, daal neer, drink de
velden!

Breng leven in de verlaten zielen!

Maar langzaam: Mijn zien wil verzadigd zijn, —

Wanneer ik ontwaak, — van 't in sluimer aan-
schouwde.

En dan het is zichtbaar, geen raadselen meer!

O dan zijn die droomen eens wáár geweest!

O dag, gij die brengt een gelukkige mare,

Verkonder van goeds, gij, wekker der krachten! ...

Liederen van Vriendschap en Vereering. No. 75.

WAAR?

OD, waar zal ik U vinden?
Uw plaats is zoo hoog en verborgen!
En waar zal ik U niet vinden?
Uw glorie vervult de wereld!

Gij, vlakbij aanwezig,
Die gevest hebt de einden der aarde.
Verheven voor wie nabij zijn
En toevlucht voor allen veraf!

Gij, Die op Cherubijnen zetelt,
Gij, Die in den hemel troont,
Neemt den lof aan van Uw scharen
Doch zijt hoog daar bovenuit.
En daar een sfeer U niet kan heffen,
Hoe dan de wanden van een zaal?

Terwijl Gij verrijst boven allen,
Op hoogen, verheven troon,
Zijt Gij hun toch nader dan de eigen
Geest, en 't eigene vleesch!
Hun mond in hen moet getuigen:
Geen andere schiep hen, dan Gij!

Wie zegt er, dat hij U niet heeft aanschouwd?
En zie, der hemelen sterren-legioenen
Verhalen, ook zonder hoorbaar geluid,
Uw vreesbaarheid.

Ik zocht Uw nabijheid
En riep U met gansch mijn hart.
En — uitgaande, U tegemoet,
Vond ik U, mij tegemoet.
In Uw wonderbaar groot verrichten
Zag ik Uw gang in heiligheid.

Wie zou U niet vreezen?
Ieders juk is het juk van Uw koningschap!
En wie roept U niet aan?
Gij geeft hun aller spijs!

Troont dan in waarheid
God bij den mensch?
Wat heeft de denker te denken,
Wiens grondslag is: stof?
En Gij zijt heilig! Gij zetelt
Boven hun eerbied en hulde!

Chajoth erkennen dankend Uw wonder,
Zij, die aan 's werelds toppunt staan!
Doch Uw troon begint bóven hun hoofden,
En Gij draagt allen!

DE GEVANGEN ZIEL

EER terug, eenige mijn, tot uw rust keer terug
En zetel eeuwig bij Gods troon!
Veracht de aardsche troonen, weet en aanvaard
Dat gij steegt naar den hooge en daar als gevangene blijft.

Werp U neer, ken God macht en majesteit toe,
En breng Hem uw loflied vanuit de plaats
Der machtige engelen.

SMEEKGEBED BIJ NACHT

DOOR mijn peinzen word ik wakker,
En door de geheime vraag van mijn hart
Om nòg eens mijn smeekewoorden na te gaan
En den zang en den roem van God.
Om Hem kan ik geen slaap mij gunnen
Nu 't middernacht geworden is:

Gods liefelijkheid wil ik aanschouwen
En Zijn tempel wil ik bezoeken.

Ik ben ontwaakt, en moet bedenken:
Wie is het, die mij heeft gewekt?
En zie, de Heilige, Die troont
In hulde, heeft mij aangezet
En in mijn oor gelegd het luisteren
En mij de kracht en wil geschonken!
Nu zal ik, zoolang mij mijn ziel wordt hergeven
Zegenen, Die mij dit heeft geraden,
Den Rots, Wien de ziel toebehoort,
En Wiens werk ons lichaam is.

En ik bid voor Zijn aanschijn,
Gelukkig in 't gebed.
Mijn tranen doordringen Zijn wolken
En worden zoeter dan honing.
Mijn hart stijgt op in Zijn oog
Als het smelt, gelijk was,
Als 't siddert in Zijn ontzag,
Een dienaar voor zijn heer gelijk.
En bedenkt het, om Wiens vergeving het gaat,
Dan verdubbelt het heftig zijn trachten!

Zwijg, nacht, lig zwaar neer!
Ochtend, draal en kom niet
Vóór de slaaf door zijn smeeken
Zijn Meester tot vrede heeft gestemd.

Laat hem storten zijn innerlijk hartebleed,
Laat hem zeggen zijn harteleed,
Laat de dienaar tenslotte één mogen zijn
Met den Koning, in Diens raad!
Laat hem zingen, zijn dichtsproke heffen
Tot Hem, die opricht zijn burcht en banier.

Daar staat nu de knecht der knechten
Voor der koningen Koning.
Hij staat, met zware handen
En stil vloeiende tranen.
U is zijn lichaam dienstbaar
Zoolang zijn leven gespaard wordt,
En al zijn leden erkennen
In lovend bekennen:
Vergeef, wat hij slechts heeft gedaan,
Wat zoo zwaar als zand op hem weegt!

Heilige Lieder No. 99.

*Bestemd voor den Bekeeringstijd (die aan den Verzoendag
voorafgaat).*

TERUGKEER

UW rechterhand, die mijn zonden vergeeft,
Strekt zich uit, om mijn ommekeer aan te nemen.
Maar in Uw linker, daar ligt mijn bedoelen
En de waarde, aan mijn inzicht gegeven.
Daarom: Zend Uw licht naar mijn oogen,
Genees het hart van verwildering!

Voer ons terug, Heer, tot U, wij willen n terug!

Uw ziel is Mij lief!
Mijn innerlijk wordt om u allen bewogen
En vóór Mijn vergeldingsdag
Heb ik uw ballingen wel gewaarschuwd.
Nu vaart er een stem door Mijn hallen
Om uw daden als goed te aanvaarden, —
Doch keert weder tot Mij, dan keer Ik tot u!

Gij leerdet ons Uw wet,
Die wij wijzigden noch ruilden,
Verheugd als wij zijn, U te dienen,
Ons louter Uw naam te wijden.
Maar wáárom zijn de mannen van Uw genade
Als snelgeplukte druiven aan de uiterste tros?
Giet uit over vréemden Uw siddering,
Dorsch hén, zooals graan wordt gedorscht....
Doch nú is 't ontzag voor U niet over hen,
Want mij alleen maakt Ge 't zwaar
En laat met diamanten hardheid Juda's zonde ingegrift!

Reinigt u, heiligt u, uit de afschuw van 't lijf,
Nadert, sluit u aan bij de levende zielen!
Want lichamen vergaan en worden diep begraven,
Als aardewerk weggestooten, vergeten in vergetelheidsland
Maar de zielen, zich vernieuwend, stijgen in het allerhoogste!
Haast u dus, stijgt op! Uw oog zie niet spijtig naar uw goed!

Ach, Gij hebt van U verwijderd het volk dat U na
was — wie troost het?
Wie zal helpen wien Gij verlaat? Als het valt, wie
richt het op?
Tenzij het rondom Uw plaats mag wonen en Gij, U
ontfermend,
Het onder Uw Cherubs wieken een veilige vestiging
gunt, —
Gij het volk, dat maar hoopt op Uw genade, uit de
mest omhoog wilt trekken!
O, ga niet ver van ons weg! Het onheil is zoo nabij!

Heilige Lieder. No. 149.

Bestemd voor den Verzoendag. Israël richt zich tot God en ontvangt antwoord, doch de tragische werkelijkheid van het oogenblik is nog niet tot zwijgen te brengen.

VER AF

BETROEGEN om U te groeten is de bruid, die naar
U versmacht,
Ziek geworden van den dag af, dat ze Uw Hei-
ligdom niet meer betrad.
Al te ellendig is zij geworden om te gaan naar
den heiligen berg,
Want, toeziende hoe vreemden gingen, is zij zelf niet op-
getrokken!
Bleef staan, ver af, en knielde neer alleen nog in de richting
Van Uwen tempel, uit elke plaats waar zij verbannen is.
Van haar gesmeekte woorden zendt ze U een geschenk
En hangt met hart en blikken aan Uw troon.
Luister! Neig U! Hoor haar schreien,
Haar roep uit bitter hart, uit zich verterende ziel!

Heilige Lieder. No. 76.

Dit is Jehoeda Halevi's visie op de Kruistochten. De Joodsche poëzie uit de Rijnlanden is vol uitbarstingen van wanhoop en vol ontzettende beschrijvingen: Daar ervoer men het grootsche verschijnsel eigenlijk alleen als een opeenvolging van pogroms. Jehoeda Halevi, in Spanje, was verder verwijderd van dit gebeuren. Hij begreep de beweging als een optrekken naar het Heilige Land — en hij, als nationale Jood, voelde het droevige in den toestand van Israël, het volk van dat land, dat die tocht van verre moest aanschouwen zonder zelf te kunnen gaan.

LUIAARD!

LUIAARD, wordt ge niet rood van de schande:
Dat ge slaapt tot den ochtend en doof blijft!
In uw oor is 't geluid van volkren-geschrei:
Zij bidden tot God met geheel hun hart.
Een volk, dat Hem niet kent, dient hem —
Kunnen zij, die Hem kennen, zich dan onttrekken?
Sta op! Wat hebt gij te slapen? Vreemden
Betrekken de wacht — en gij droomt!

GIJ SLAPENDE

IJ slapende met wakend, brandend, angstighart,—
Er uit! Ontwaak en ga in 't licht van Mijn gelaat!
Op! Doe uw daad en slaag! Een ster trekt voor
u uit!

Wie in den kerker lag, hij stijgt op Sinai's top!
Zij krijgen niet gelijk, die roepen: „Eenzaam leeg
Ligt Tsion” — want dáár is Mijn hart, en dáár Mijn oog!
Ik toon Me en word geheim. Ik toorn . . . verhoor gebed, —
Maar wie trekt, méér dan Ik, Mijn kinderen zich aan?

WAT ZIJN WIJ?

M U twisten met mij, die gaan in het duister
En dienen gegoten goden.
Wat antwoord ik hun? 't Is het beste, te dienen
Een God, Dien uw goden niet kunnen missen!
Is Hij vertoornd — knecht ben ik der knechten!
Schenkt Hij mij gunst — 'k ben der koningen koning!

TSION, GE VRAAGT TOCH....

TSION, ge vraagt toch hoe 't gaat uw geboeiden,
Die zoeken uw vrede, de rest van uw kudden?
Uit West en uit Oost, uit 't Noorden en Zuiden
een groet
Ontvang dan, van ver en nabij, van al uwe zijden!
Een groet, in verlangen gebonden, waar tranen uit droppen,
als dauw
Van den Cherrnon, begeerig te vallen op uwe gebergten!
Een jammerend, afschrikkend monster ben 'k bij uw ellende,
Maar droom ik uw weerkeer, dan ben ik een harp bij uw
zangen.

Mijn hart gaat uit naar Beth=El, smacht naar Peni=El,
Naar Machanaïm, de plaatsen alle, waar God uwe reinen
ontmoette.
Dáár was Zijn Aanwezigheid steeds, en Hij, Die uw wezen u
gaf,
Was 't zelf, Die ter hemelpoort opende uw poorten!
En des Eeuwigen glorie alléén was uw licht, en niet
Waren zon, maan en sterren uw lampen!
Voor mijn ziel zou ik kiezen: zich ledig te storten
Waar Gods geest werd gestort over uwe verkoornen.
Gij koningspaleis! Gij troon van den Eeuwige! Hoe
Mogen slaven bestijgen bij u de zetels der heeren?!

Mocht ik maar zwerven op alle de plaatsen,
Waar God zich onthulde uwen zieners en boden!
Wie geeft mij de vleugels, om vèr mee te vliegen,
Te brengen de scherven van 't hart bij uw scherven!
Ik viel neer, het gelaat op de aarde, streelend
Uw steenen en heftig liefkoozend uw stof.
O, als ik zou staan bij der vaderen graven,
In verrukking bij Chebron, schoonste der graven!

O, zou ik doortrekken uw bosch en uw veld, naar Gilead
En diep in ontzag, tot uw berg Abarim! stijgen,
Berg Abarim en berg Har! Plaatsen der twee
Verhevenste lichten, uw verlichters, uw Meesters!
Leven der ziel is de lucht van uw land, zuiverste myrrhe
Uw poederig stof en vloeiende balsem uw stroomen!

Lief is 't mij, onthloot en harvoets te gaan op het puin,
De groote verlatenheid, — eens uwe woning.
De plek van de Arke, niemand bekend, de plaats der
Cheroebim

Die rustten in 't binnenste Heiligdom.

Ik ruk af en werp neer de pracht van mijn kroon, en vervloek
Den tijd, die ontwijdt in het onreine land uw gewijden!
Hoe zou eten en drinken mij lusten, wanneer ik aanschouw
De honden, aan 't slapen wat rest van uw leeuwen?
Of hoe zou het daglicht iets zoets zijn voor de oogen,
zoolang

Ik bezig zie kraaiengesnavel aan de adelaarslijken?
Beker der smarten, zacht wat! Gééf even rust! Reeds vol
Zijn mijn lijf en mijn ziel van uw bitterheden!
Herinner ik mij Samaria, 'k drink van uw gif,
Maar als 'k aan Jeruzalem denk, leeg ik u tot den droesem!

Tsion, schoonheid volmaakt, met liefde en lieflijkheid
eeuwig

Getooid, hoe bindt ge de zielen van uwe genooten!
Zij zijn het, blij in uw welvaart, gepijnigd
Om uwe verwoesting, beweene uwe gebrokenheid!
Uit de put van 't gevang gaat hun smachten naar u, en zij
knielen

Elk van zijn plek, naar den kant uwer poorten:
Uw overtalrijke kudde, verbannen, verspreid,
Van berg naar heuvel verdwaald, maar uw schaapskooi
nimmer vergetend!

Zij grijpen uw slippen en spannen zich in
Om te klimmen, te omvatten uw dadelpalm-twijgen!

Sinear en Pathros, wat is al hun grootheid?
Hun leegheid lijkt die op uw Oerim en Thoemim?
Wie waagt vergelijking met uwe gezalfden?
Wie met uw profeten? Wie met uw Levieten en zangers?
Vervangen, geheel voorbij, gaat alle heidensche heers-
schappij, —

Uw macht is voor eeuwig, uw kroon voor alle geslachten!
Uw God kiest u uit tot Zijn woning, en heil zij den mensch
Dien Hij roept om, nabij, in uw straten te wonen!
Heil hem, die wachtend bereikt, aanschouwend den opgang
Van uw licht, hoe het zwarte uiteenscheurt omhoog,
Die ziet der verkorenen blijdschap en meejuicht
In vreugd, als gij keert naar uw jonkheid van vroeger!

DE GREEP DER ZEE

WAM er een zondvloed, ging de wereld onder
Zoodat geen stukje droge grond te zien is,
Geen mensch, geen dier, geen vogel?
Is alles nu voorbij in 't smartengraf?
Zag ik een dorre berg, het gaf mij rust.
Een steppenland ware enkel lieflijkheid!
Maar ik kijk uit naar allen kant, en niets
Is er dan water, hemel en de arke
En nog de Leviathan, die doorwoelt het diep.
Het lijkt mij of de oer-afgrond denkt aan weerkeer,
Of 't hart der zee het kleine schip bedriegt,
Dat in de greep der zee als roof geklemd is.
De zee is woedend, maar mijn ziel is vroolijk:
Zij nadert 't Heiligdom van haren God!

STORM

DIE besluit en volvoert
In den hemel omhoog
Maar tot de uiterste zee
Zijn recht verbreidt....
Niet den mensch is Zijn weg!
Wie het Niets kroont tot vorst,
Wie er plenget voor den leugen
En voor 't Leege zich inspant....
Als die zich verheft
Om de zee te bevaren,
Verheugd als een held
Op het strijdpad, —
Heeft zijn zonde een valstrik
Gelegd vóór zijn weg
Tot hij 't Oosten zoekt
En het Westen ontmoet!
Tot hij leert, dat niet
Door zijn kracht en verstand
Hij laat wuiven zijn wimpel
En trekt en reist!
Dan keert hij, erkennend
Met bevende ziel,
En dringende kommer
Schreeuwt wrang in hem op:
Wáárheen te gaan voor Uw geest!?
Waar ben 'k van Uw aanschijn geborgen!?
De golven, aan 't razen,
Gaan snel als de sfeeren!
Wolken, dampflarden
Laag over de zee,
Verdonkren haar hemel.
In opstand is 't water!
Met donder verheft zich
De afgrond!

Een stem moge schreeuwen
Niets is er, dat sust
Die veelheid van woede!
Zwak zijn de sterken.
De vloed gaat in tweeën:
Zijn helft wordt dalen
En bergen zijn helft!
Het schip, doodziek,
Slingert op, stort neer.
Het oog zoekt, vertrouwend,
De stuurlui waar zijn zij?
Mijn hart hoopt op redding
Als Mozes weervoer,
Aron en Mirjam.
God roep ik aan
In angst voor mijn zonden,
Dat zij niet mijn smeeken
Vergeefsich zullen maken!
De zee overhaast zich!
Het Oosten gaat gierend
De masten te lijf,
Smijdt woede rondom zich!
De mast buigt al door.
Verbluft ziet de schipper
De stangen 't begeven
Hun zeilen te houden.
Het kookt zonder vuur.
Met wanhoop in 't hart
Merkt ieder, hoe ophoudt
Het slaan van de riemen.
Povere oversten!
Werklooze zwoegers!
Onnoozele stuurlui!
Blinde uitkijk!
Het schip, als dronken,
Huppelt en zwaait,

Moet zónder winst veilen
Zijn binnenste schatten.
En dáár: Leviathan
In zijn machtig domein,
Maakt zich blij als een bruigom
Aan den disch zijner vrienden!
Nu de zee eenmaal toornt....
Wèg is de schuilplaats!
Waarheen te vluchten?!

Arm staan mijn oogen
En staren U aan,
O God! Bij mijn smeeken
Zou 'k gaven graag voegen!
Ik beef voor mijn stonde
En sidder waar 'k sta!
Met Jona's stem
Zou 'k U willen roepen!
Als ik denk aan de Schelfzee,
Waarvan nimmer zal zwijgen
Dat kostbare lied, —
Wil ik zèlf weder zingen!
En Jarden's hoog wonder,
Nu geniet ik er in.
Als ware 'k in Eden
Opent wijd zich mijn hart
Naar Wie 't bittre verzoet,
Naar Wie omkeert tot redding
Den dag der vertoorning,
Den dag der twistende waatren.
Mijn oogen zoeken
Den God des Hemels,
Die baant in machtige
Waatren een pad!
De aarde gloeit óp in Zijn woede,
En uit Zijn adem
Slaat ijs neer!

Hij wendde Zijn toorn
Weer weg van Zijn slaaf
En trekt diens ziel
Uit de doodsdiepten op!
Aán snellen de hooger
Om vrede te maken
Tusschen de afgronden.
Stil wordt de siddering,
Glad wordt het water,
De doodsangst gaat wijken,
De schrik raakt ver weg, —
En nu hooren de angstigen
Van den engel „Erbarmen”
Den voetstap.

Z66 worde geboodschapt
Aan 't leed=vermoeid volk
Waarop vijand en nood
Hun vuisten verzwaren!
Het arme, doorstormde,
Het schip=gelijke,
Verneme opnieuw
Als een zang van erkenning:
„Ga uit, Mijn getrouwe,
Uit het zwart van Mijn wolken,
Want des Eeuwigen glorie
Ontstraalt over u!”

KALME NACHT OP ZEE

N de nacht, nadat de zon is afgedaald de treden
Van 't hemelleger, waar nu slechts een hoofdman
van vijftig beveelt,
Is als een negerin, gehuld in goud-gestipten sluier,
In blauw gewaad, met diamant bezet.

De sterren verdwalen in 't hart van de zee,
Als vreemdelingen, uit hun verblijf verjaagd.
Hun spiegelbeeld glanst, als hun eigen wezen:
Diep in de zee zijn vlammen, zijn vuren.

Aan 't zeevlak en aan het hemelvlak flitsen
Zuiver geslepen, juweelen der zee, juweelen van den nacht.

De zee gaat zichzelf voor het uitspansel houden
Nu zijn 't geworden: Twee verbonden zeeën.
En dáártusschen mijn hart, een derde zee,
Doet rijzen de golven van mijn nieuwe zangen!

HET STRAND

DE zee:

Hoe fijn treedt zij op,
Trekt áán op het strand en wijkt schielijk terug
Als ridderschap, die op den wapenschouw=dag
Eerbiediglijk naderkomt. Iedereen kust
Den koning de hand
En gaat heen.

Nalezing. No. 81.

Gedrukt in 345 exemplaren.

**320 exemplaren op Double Tellière vergé
blanc, waarvan 300 ex. in den handel.**

**25 exemplaren op Tycoon, Hand made
vellum paper, genummerd I—XXV,
waarvan No. VI—XXV in den handel.**